

ÖT GÖRÖG, MEG A TÖBBIÉK

Macbeth Athénban magyarokkal

Senki ne kérjen „török kávét” Athénban. Mondja, hogy „görög kávét” kér. Ezzel egyrészt minden hazánkfia megkapja azt az alacsony savtartalmú, zaccal forralt, kitűnő aromájú italt, melyre vágyott, másrészt kikerüli az egyetlen konfliktust, ami egy olyan országban érheti, melynek nyelvében az „idegent” és a „vendéget” egyazon szóval, a „Xenos”-szal jelölik. Athénban jó „xenosnak” lenni. Mostanában magyarnak meg különösen jó.

Nemcsak azért, mert a hazai jegescsúszós utak – és közélet –, a gyakran szürke ég és goromba hideg helyett a kék ég, a termőre forduló narancsfákkal, babér- és píncaligetekkel övezett utcák, a januári, húszfokos melegben enyhét adó árnyék az Akropolisz tövében, a város zeg-zugaiból alattomosan, azonnal tavernába-vonzóan előkúszó gyros és souvlaki-illat – melyet aztán a gyantás fenyőhordóban érlelt retsina koronáz majd meg – csak úgy, önmagában csábítóbb lenne. (Az is.)

Jó magyarnak lenni a Plakán, Athén óvárosában abban a kis régiségboltban, ahol egy nyolcvannégy éves, hófehér hajú néni kedves magyar szóval köszönti a hozzá betévedő honfitársainkat: menekülteként került majd’ ötven évvel ezelőtt Magyarországra, ahol súlyos betegségével kórházban operálták, ápolták. Azt mondja, ő annyi kedvességet és jót nem kapott senkitől, mint a magyaroktól.

Simogató szavai mellé gyöngéd erőszakkal tukmálja ránk szeretet-törlesztését: magyartól csak a portékái árának felét fogadja el.

Manapság azért is jó Athénban magyarnak lenni, mert A Magyar Rádió Enekkara és a Magyar Állami Hangversenyzenekar Fischer Ádám vezényletével – ismét – dicsőséget szerzett a „magyar” névnek.

Történt, hogy néhány éve az athéniak megelégteltek sanyarú helyzetüket, mely abból eredt, hogy az európai kultúra bölcsőjében nincs sem operaház, sem igazi koncertterem. Így felépítették a „Megaron Műszikoszt”, „Concert Hallt”, vagyis azt az épületegyüttest, melynek hipermodern külseje mögött egy kitűnő akusztikájú kamaraterem, egy még ki-

tűnőbb hangzású, minden szükséges berendezéssel ellátott színpaddal rendelkező koncertterem, kiállító galéria, étterem, büfék húzódnak meg.

A szó legszorosabb értelmében pénzt-fáradtságot nem kímélve hozzák létre évről-évre világsztárok felvonultatásával operaprodukcióikat.

Az előadások a bőkezű költségvetés, a nyugodt munkakörülmények, a közreműködők teljes odaadása – és tehetsége – miatt rendre kimagasló színvonalúak, rendkívüli alkalomnak számítanak a világ operarajongói között.

Claus Helmut Drese évek óta kulcsigura a Megaron produkcióiban. Róla köztudott, évek óta a legnagyobb operarendezők közt tartják számon, hogy a bécsi Staatsoper igazgatójaként új lapokat nyitott a zenetörténetben, hogy Bayreuth, Salzburg, Zürich történetét sem lehet nélküle megírni.

Évekkel ezelőtt, 1997 januárjára Verdi Macbeth c. operáját álmodta meg az athéni színpadra az agg Mester.

Hogy miért pont e korai, nem is a legnépszerűbbek között számon tartott művet választotta ki, arra maga az előadás adta meg a választ.

Shakespeare – ki tudja mióta közszajon forgó – története sem véletlenül találta meg a forrongó Olaszország ifjú zenei zsenijét: a hatalomvágy mindent megrontó, morált szétzúzó erejéről szóló mű aktuálisnak tűnt akkor is – és most is az. Legföljebb gazdagodott a példatár. Mondjuk a Hitlerrajzbeli „hosszú kések éjszakájával”, Sztálinnal és az általa meggyilkoltatott milliókkal, hogy csak a hatalom nagyobb kaliberű megszálltjairól szóljunk.

Maga Athén is mesélhetne közelmúltja tábarnokairól, de az előadás résztvevői, korunk egyik legnagyobb bariton-énekese, a kolozsvári születésű Alexandru Agache, a bolgár világsztár Ghena Dimitrova, a nemrég még szovjet Jevenyij Nyesztyerenko, vagy akár a két magyar együttes tagjai is tudnak arról, milyen is az, ha elszabadul a tébolyult uralkodni akarás.

Drese mester a kortalan hatalomvágy megfogalmazását kísérte megfogalmazni – sikerrel.

Ehhez találta meg a címünkben szereplő öt görög egyikét, az operaelőadások legfőbb mozgatórugóját és szponzorát, Landrakisz urat. A két másik nélkülözhetetlen görög a díszlet és a jelmezek tervezője, Pantelisz Deszillasz és Giannisz Metszikosz urak.

Káljával, a mindig higgadt és pontos színpadmesterrel és Dimitrisz Giakasszal a műszaki vezetővel van tehát ki az az öt görög, akik ahelyett, hogy – a mondóka szerint – öt jámbor törököt döngönyöztek volna, pénzüket, tehetségüket, tudásukat adták a produkciónak.

No, és jöttünk mi többiek. A fenti parádés szereplőgárda a finn Jyrki Niskanennel egészült ki, de a kisebb mellékszerepekre is hívtak Svájcából, sőt Ciprusról énekeseket.

Az athéni Babel velünk, magyarokkal lett teljes. Nézzük csak a résztvevők anyanyelveit: görög, román, orosz, bolgár, finn, német, magyar és akkor még nem számoltuk a közreműködő kitűnő Kölni Táncforum kínai és francia, amerikai és olasz tagjait. Közvetítő nyelvül leginkább az angol, a német, az olasz és az ún. „kézzel-lábbal” vált be.

Agache kedves kolozsvári akcentusával magyarul kért meg bennünket, hogy egyszerűen szólítsuk Sanyinak. (Aki látta a vele készült interjút a Televízió Stúdió '97. c. műsorában, azt is láthatta, hogy ez a jószágos macsó és páratlan énekes a kamerába nézve mondta: Szeretlek Magyarországot! E sorok írásakor Solti György vezényletével a Berliini Filharmonikusok és a magyar Rádióénekkar(!) közreműködésével éneklő Bartók Cantata Profana-ját.)

A mi kis Babelünk csúcán ott állt pálcával a kezében Fischer Ádám. Könnyed eleganciával váltotta szükség szerint a magyar, angol, német, olasz szavakat, de az azért már mindenkinek „sok volt”, amikor az érces hangú Jyrki Niskanenhez annak anyanyelvén, finnül szólt...

A próbáktól mindenki tartott egy kicsit, hisz általában egy operaprodukció közismerten a hisztéria, a sértődések, az idegesség melegágya. A Rádióénekkar – mint tudjuk – nem először fordult itt meg, ők is meséltek egy-két aggodalomra okot adó történetet.

Ehelyett derű, a közös tenniakarás kellemes hangulata lengte be az ott eltöltött két hetet. A helyiek elsősorban a karmestert nézték meg maguknak: láttak ők már ilyenben elég cifrát. Megdöbbenésük egyre erősebb lett: semmi hiszti, semmi szent révület, pusztán csak derűs munka, ordítózás helyett udvarias kérés.

Kálja szerint ez volt eddig a legbékésebb és ezzel együtt az egyik legsikeresebb produkció, melyben mint színpadmester valaha is dolgozott.

Az előadás előtt néhány nappal sajtótájékoztató: zsúfolt terem, kamerák, mikrofonok, újságírók, ahogy már ez lenni szokott. Mindenki mond valami szépet és jót darabbeli szerepéről, elképzeléseiről.

Drese mester rendezői koncepciójáról, a szereplőkről, közreműködőkről beszél. Örömmel hallgatom, amikor régi ismerőseiről, a Magyar Rádió Énekkaráról és karigazgatójokról, Strausz Kálmánról szuperlatívuszokban beszél. Felemlgeti a néhány évvel ezelőtti Idomeneo előadást, melyen a Fesztiválzenekarral vettek részt, arról beszél, mennyire örül, hogy újra a nemcsak zeneileg, de színpadi játék tekintetében is kitűnő kórusal dolgozhat.

Majd hozzánk érve közli: az ÁHZ nemcsak Magyarország, hanem Európa egyik legkitűnőbb zenekara. Biztosítja a jelenlévőket, hogy az előadásokon ugyanazon magas zenei élményben lesz majd részük, mintha a *Berlini*, vagy a *Bécsi Filharmonikusok* ülne a zenekari árokban.

Püff neki! Gyönyörű dicséret, de ennek meg is kell felelni!

Kár, hogy a zenélés nem síkfutás vagy súlyemelés, mert így nem mérhető ezakt mércével. Mindenesetre mind a szakma – köztük olyanok, mint *Agnes Baltza*, vagy *Karidisz Mester* – mind a közönség lelkesen ünnepelték az ÁHZ-t.

Pedig csak mi tudtuk, hogy például először játszik a zenekar árokban és bizony szokni kell a teljesen idegen akusztikát, látványt, hogy betegségek, egyéb okok miatt sok jó erőnk maradt otthon. Mind ez sem a próbákon, sem az előadásokon nem derülhetett – és nem is derült ki.

Nagy szakmai élmény volt egy ilyen különleges produkcióban részt venni, hiszen élvezet és új tapasztalatok töltötték ki napjainkat.

A profi építkezés mesteriskoláját mutatta be például *Ghena Dimitrova*, aki egy Himalája-mászó tervszerűségével osztotta be energiáit úgy, hogy legyen ereje a számtalan magas C, sőt Desz csúszós és meredek szirtjével övezett

csúcra eljutni, majd onnan vissza is térni, hogy a következő előadás Csomolungmájára is kitűzhesse a zászlót, amely csak a legnagyobb művészek poggyszámban található meg.

Agache – a mi *Sanyink* – arról győzött meg, hogy ha a nagy tehetség és jó adottságok egy jó emberbe ágyazódnak, akkor még a legkényesebb hangszer, az énekhang megszólaltatója is lehet szerény, kedves, kulturált, garantáltan hisztéria- és allűrmentes, és hogy terhelhetősége határait ő maga húzza meg – jó messze.

Különleges tapasztalás volt egy többnyire dobogón vagy stúdióban szimfonikus zenét játszó együttesnek a műfaji felismerés: látvány és hangzás összehatása az észlelhetőség határára minimalizálja az esetleges apróbb zenekari hibákat – melyek dobogón megbocsát-hatatlanok lennének –, ugyanakkor egy olyasfajta rugalmas alkalmazkodóképességre van szükség, mely csak a zenekari árokban szerezhető meg. (Hazaérkezésünk után néhány nappal már kama-tozhatott is ez a tudás, hiszen az *Edita Gruberovával* adott – nyugodtan mondhatjuk – paradés koncerten fokozott érzékenységgel követhettük a páratlan művész minden zenei rezdülését.)

Ugyanakkor úgy tűnik, a mi tapasztalataink is kellene másnak. Hivatalában fogadott *Vaszilisz Giamapulosz* úr, a görög kormány fiatal, rólunk, magyarokról meglepően sokat tudó kulturális államtitkára. Egyebek között felkérte az ÁHZ-t egy kormányközi kapcsolatokon nyugvó görögországi vendégszereplésre, hogy tanulhassanak tőlünk hagyományokba ágyazott zenei játékmódot és menedzsmentbeli ismereteket. Cserébe hálások lennének, ha a közismerten magas igényű magyar közönség előtt „vizsgázhathatna” az ő nemzeti zenekaruk. Hát, mi állunk eleibe!..

Négy előadáson át tétovázott és vérengzett *Lady* és *Sir Macbeth*, hogy aztán a lemoshatatlan vér az örült halálba, vagy az igazságosztó kardba döntse őket. Négyyszer mozdult meg a *Birname* Erdő, hogy aztán a győzelmi kórus hangjaira a véres bitorlóról legurult koronáért ketten nyúljanak *Drese* mester rendezői csavarjának engedve, hogy jelezzék: nincs igazi „happy end”. Minden kezdődik előlről és folytatódik esetleg egy másik daljátékban – vagy kinn, az életben.

Négyyszer erősödött orkánná az ünneplés, amikor a kórust és zenekart köszöntötte az athéni közönség.

A MALÉV kiszolgált TU 154-ese megbillentette szárnyát Athén fölött. Az

Gratulálunk!

Bárony László
az ÁHZ brácsaművésze kapta az idei
Ferencsik-émlékdiplómat

ÁHZ és a Rádiókórus tagjai lenéztek a fehér házakra, az Akropoliszra, a Pireuszt övező, napban csillogó ezüst-tengerre és joggal gondoltak arra: mostanság jó dolog Athénban magyarnak lenni.

- Kovács Géza-

Kathimerini/1997. január 22.

„A nézők álltak, hosszú ideig ünnepele-tek, még ha négy órán át tartott is az elő-adás. A közönség lelkesedéssel hallgatta és élvezte Verdi zenéjét, minden idők egyik legnagyobb előadójával, *Dimitrovával*, a *Fischer Ádám* vezette Magyar Állami Hangversenyzenekarral és a Magyar Rádió Énekkarával.”

Ta Nea/1997. január 22.

„A Magyar Rádió Énekkarának női hangjaival megadták az alapot a véres ha-talmi harc bemutatására, ahogy *Shakespeare* megírta.”

Eletherotipia/1997. január 26.

„Egy kiváló *Macbeth*
A koncert helyszínén tombolt a tömeg, teltházzal játszottak ... Magyarország első zenekara mély benyomást keltett. Ha elmész a *Megaronba*, utána nem tudsz eljönni onnan.”

Elesteros Tipos/1997. január 29.

„Az ... előadás kiváló volt ... rendkívüli kimagasló teljesítményt nyújtott a Magyar Rádió Énekkara *Strausz Kálmán* vezetésével. A Magyar Állami Hangversenyzenekar *Fischer Ádám* vezényletével mély benyomást keltett zenéjével, tartásával, muzikalitásával, szerepének pontos értelmezésével. Fan-tasztikus!”

Kathimerini/1997. február 1.

„A Magyar Állami Hangversenyzenekar biztosította a legkellemesebb meglepetést hangzásával, kiegyensúlyozottságával ... *Fischer Ádám* összetartotta a zenekart.”